

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“НОРМУВАННЯ ПРАЦІ”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено професором кафедри управління персоналом *А. В. Калиною*

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом
(протокол № 3 від 03.03.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Калина А. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Нормування праці” (для бакалаврів) – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. – 16 с.

Методичка містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Нормування праці”, завдання для самостійної роботи, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Обсяг необхідних знань із дисципліни “Нормування праці” визначається програмою.

Головні завдання курсу — ознайомити студентів з основними питаннями теорії нормування праці; навчити застосовувати здобуті знання під час вирішення конкретних завдань нормування праці: розрахунку норм праці, проведення фотографій, хронометражу і фотохронометражу робочого часу, обробки й аналізу отриманих даних тощо.

Основні відомості про дисципліну містяться в рекомендованій літературі, наведеній у програмі. Поряд з цим студенти повинні знати чинні закони України, укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України з нормування праці, а також інші нормативні документи, прийняті після затвердження програми.

Для глибшого опанування суті змісту і завдань нормування праці, що є необхідним для поліпшення економічних показників роботи суб'єктів підприємницької діяльності, необхідно володіти знаннями з економічної теорії, технологічних процесів виробництва найважливіших галузей народного господарства, організації та оплати праці, статистики і низки інших дисциплін, передбачених навчальною програмою.

Вивчення дисципліни рекомендується у такій послідовності:

1. Законспектувати рекомендовані цією програмою, а також безпосередньо у процесі проведення аудиторних занять закони України, укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України з питань нормування праці.
2. Глибоко опрацювати навчальні посібники з нормування праці.
3. Систематично читати нову літературу з питань нормування праці (підручники, брошури, статті в журналах і газетах: “Людина і праця”, “Праця і зарплата”).
4. Ознайомитись із станом нормування праці та звітністю безпосередньо на підприємстві.
5. Навчитися на конкретних матеріалах суб'єкта підприємницької діяльності розраховувати норми часу, витрат праці, виробітку та інші норми праці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“НОРМУВАННЯ ПРАЦІ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Предмет, зміст і завдання дисципліни
2	Трудовий процес і його складові
3	Витрати робочого часу і методи їх вивчення
4	Норми затрат праці та їх класифікація
5	Нормативи для нормування праці
6	Методи встановлення норм праці
7	Методи нормування масових трудових процесів
8	Нормування праці спеціалістів і службовців
9	Упровадження і перегляд норм
10	Організація й аналіз нормування праці на підприємстві

ЗМІСТ
дисципліни
“НОРМУВАННЯ ПРАЦІ”

Тема 1. Предмет, зміст і завдання дисципліни

Суть і роль нормування праці в організації праці. Завдання нормування праці. Сфера застосування результатів нормування праці. Предмет і об'єкт нормування праці.

Література [1–5; 9; 10; 12]

Тема 2. Трудовий процес і його складові

Виробничий цикл. Технологічний процес. Перервний і безперервний технологічний процес. Виробнича операція. Виробничі операції залежно від характеру впливу на предмет праці та їх цільового призначення. Поділ операцій на окремі складові елементи у трудовому і технологічному відношеннях. Ручні, машино-ручні, машинні (механізовані), автоматизовані й апаратурні операції.

Література [3; 5; 7; 10; 22]

Тема 3. Витрати робочого часу і методи їх вивчення

Класифікація витрат робочого часу і часу роботи обладнання. Методи вивчення витрат робочого часу і часу використання обладнання. Цілі та порядок проведення фотографій робочого часу. Порядок обробки даних фотографій робочого часу. Вивчення витрат робочого часу методом миттєвих спостережень. Цілі та порядок проведення хронометражу. Порядок обробки даних хронометражу, фотохронометражу. Галузь його застосування і методика проведення.

Література [3–5; 10; 13; 22; 23]

Тема 4. Норми затрат праці та їх класифікація

Види норм затрат праці: норми часу, норми виробітку, норми часу обслуговування, норми обслуговування, норми чисельності.

Класифікація норм затрат праці: за призначенням, за сферою розповсюдження, за видом витрат часу, за періодом дії, за ступенем деталізації, за методом обґрунтування, за кількістю людей, праця яких нормується.

Складові і структура технічно обґрунтованої норми часу. Вплив нормування праці на техніко-економічні показники підприємства.

Література [2–5; 10; 13; 22; 23]

Тема 5. Нормативи для нормування праці

Поділ нормативів за призначенням: режимів роботи обладнання, часу, обслуговування, чисельності.

Поділ нормативів за сферою застосування: міжгалузеві, галузеві, місцеві, республіканські, районні.

Поділ нормативів за ступенем диференціації: мікроелементні, елементні, угрупнені.

Порядок розробки нормативів з праці. Графо-аналітичний метод і метод найменших квадратів. Умови і порядок перегляду нормативів з праці.

Література [3–5; 10; 13; 17]

Тема 6. Методи встановлення норм праці

Аналітичний і сумарний методи нормування праці, різновиди цих методів. Суть науково обґрунтованих норм. Визначення нормованого часу за категоріями витрат: оперативного часу, часу обслуговування

робочого місця, часу на відпочинок та особисті потреби, підготовчо-заключного часу.

Методи розрахунку нормованих завдань для робітників-погодинників.

Література [3–5; 10; 13; 17; 23]

Тема 7. Методи нормування масових трудових процесів

Нормування основного часу на механізованих процесах. Нормування праці робітників-багатоверстатників. Нормування слюсарних і складальних робіт. Нормування апаратурних процесів. Нормування праці допоміжних робітників. Особливості нормування праці в період освоєння виробництва.

Література [3–5; 10; 12; 13; 17; 23]

Тема 8. Нормування праці спеціалістів і службовців

Специфіка нормування розумової праці. Норми витрат праці спеціалістів і службовців: норми часу і виробітку (креслярі, копіювальники, друкарки); норми чисельності (економісти, технологи, конструктори); норми підлеглості (кількість робітників, підлеглих одному майстру, менеджеру); норми співвідношень між різними кваліфікаційно-посадовими групами робітників (між майстрами і старшими майстрами, між спеціалістами і молодшими); основні об'єкти нормування праці спеціалістів і службовців (функції управління, конкретні управлінські роботи, управлінські процедури й операції, мікроелементи операцій).

Диференційовані та укрупнені методи нормування.

Література [3–5; 10; 13; 16; 18]

Тема 9. Упровадження і перегляд норм

Умови і порядок упровадження науково обґрунтованих норм. Облік виконання норм. Виконання норм з урахуванням і без урахування внутрішньозмінних втрат робочого часу. Умови і порядок перегляду норм на підприємстві. Заохочення працівників до зниження трудомісткості та роботи за прогресивними нормами.

Література [3–5; 10; 19–22]

Тема 10. Організація й аналіз нормування праці на підприємстві

Організація служб нормування. Завдання нормування праці на підприємстві. Рівень охоплення нормуванням робіт і працівників, рівнонапруженість норм, їх динамічність і прогресивність. Матеріали, що використовуються під час аналізу нормування праці. Використання результатів аналізу у процесі планування розвитку суб'єкта підприємницької діяльності.

Література [3–5; 10; 13; 14; 17–20]

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

“Нормування праці” – дисципліна фахового спрямування, її вивчення передбачає відпрацювання у студентів навичок визначати витрати часу на одиницю продукції, самостійно розрахувати норми витрат живої праці для різноманітних виробничих процесів. Тому самостійна робота студентів передбачає розв'язання і пояснення 14 практичних завдань, які охоплюють усі теми навчальної дисципліни.

Завдання 1. Розрахувати норму поштучного часу, поштучно-калькуляційного, норму часу на партію виробів, якщо час оперативної роботи становить 12 хв. Час на відпочинок і обслуговування робочого місця – 7% від Топ. Кількість виробів у партії 20 піт., час підготовчо-завершальної роботи на партію виробів становить 15 хв.

Визначити норму виробітку за восьмигодинну зміну, якщо порівнюючи з раніше встановленою нормою виробітку вона підвищена на 10%. Якою була попередня норма часу?

Завдання 2. Протягом восьмигодинної зміни налагоджувальник виконує на кожному верстаті одну наладку і дві підналадки. Норма часу на наладку становить 20 хв., а на підналадку – 12 хв., коефіцієнт, що враховує виконання наладчиком додаткових функцій, дорівнює 1,4. В цеху встановлено 120 верстатів, цех працює в дві зміни. Планові невиходи на роботу становлять 11% робочого часу. Визначити необхідну кількість налагоджувальників.

Завдання 3. Загальна чисельність робітників цеху становить 350 осіб, із них робітники-відрядники 70%. За місяць кожен робітник-відрядник відпрацював за графіком 168 годин, виконуючи норми праці на 115%. Визначити питому вагу технічно обґрунтованих норм праці

за трудомісткістю, якщо трудомісткість робіт виконаних за ТОН становить 45150 нормо-годин. Скільки робітників в середньому працювало за технічно обґрунтованими нормами праці?

Завдання 4. Визначити рівень виконання технічно обґрунтованих норм праці робітником-відрядником за змінним і фактично відпрацьованим часом, якщо на відрядних роботах відпрацьовано 22 дні тривалістю у 8 годин і понадурочно 6 годин. За цей період було 4 години внутрішньозмінних простоїв.

Робітником виготовлено:

Виробів А — 80 шт, норма часу на виготовлення виробу становить 0,75 нормо-години; виробів В — виготовлено 60 шт, норма часу на виріб — 2 нормо-годин. Зробити висновки про рівень обґрунтування норм праці. Виробництво серійне.

Завдання 5. Визначити чисельність контролерів механічного цеху дрібносерійного виробництва, якщо в цеху працюють 130 робітників, із них 10 здійснюють самоконтроль продукції. В цеху для контролерів встановлено норму обслуговування, тобто кількість робітників, яких має обслуговувати один контролер, $N_{обс} = 8$ чоловік. Цех працює в дві зміни, невиходи на роботу 11%.

Завдання 6. На дільниці приладобудівного заводу за рік виконується 2400000 виробничих операцій, із них вибірково контролюється 35%, норма часу на контроль однієї операції становить 4,2 хв. Фонд робочого часу одного контролера становить 1720 годин. Визначити чисельність контролерів на дільниці.

Завдання 7. За даними індивідуальної фотографії робочого часу встановлено такий фактичний баланс робочого часу фрезерувальника:

Підготовчо-завершальний час	25 хв
Оперативний час	315 хв.
Час обслуговування робочого місця	20 хв
Час на відпочинок і особисті потреби	30 хв.
Час перерв, зумовлених недоліками в організації праці і виробництва	80 хв
Час перерв через порушення трудової дисципліни	10 хв
Змінний робочий час	480 хв

Визначити коефіцієнт ефективного використання змінного часу, коефіцієнти втрат робочого часу і його можливе ущільнення, якщо за нормативними даними час підготовчо-завершальної роботи на зміну становить 15 хв; час на обслуговування робочого місця — 3% від оперативного часу, а час на відпочинок та особисті потреби — 20 хв. на зміну.

Завдання 8. За результатами самофотографії 20 робітників виробничої дільниці виявлено втрати робочого часу в хвилинах з таких причин:

Відсутні заготовки	250
Несправне обладнання	180
Відсутність інструменту	140
Відсутність електроенергії	100
Сторонні розмови	120
Передчасне закінчення роботи	390
Позаплановий ремонт устаткування	380

Визначити величину втрат робочого часу щодо загального фонду робочого часу і можливе підвищення продуктивності праці за рахунок ліквідації втрат робочого часу, якщо тривалість робочої зміни $T_{зм} = 8$ годин.

Завдання 9. Щоб встановити фактичну завантаженість контролерів ВТК було проведено фотографію робочого часу методом моментних спостережень. Припустимо питому вагу незайнятості (не працює або відсутній на робочому місці) прийнято 0,25; а величина відносної похибки результатів спостереження $\pm 4\%$. Встановити фактичну питому вагу затрат робочого часу контролерів на безпосереднє виконання функціональних обов'язків, якщо в процесі спостереження зафіксовано 400 випадків зайнятості.

Визначити втрати робочого часу у контролерів (коефіцієнт втрат і людино-години), якщо спостереженням було охоплено 15 осіб, тривалість зміни 8 годин; також визначити необхідну кількість обходів спостерігача; можливе підвищення продуктивності праці контролерів.

Завдання 10. Розрахувати норму часу на токарну обробку заготовки довжиною 300 мм діаметром 80 мм на 74 мм, якщо глибина різання 3 мм, подача 0,32 мм/об, швидкість різання 170 м/хв.; відстань

врізання та виходу різця 2,5 мм; додаткова відстань різця для взяття пробної стружки 2,0 мм. Час допоміжної роботи на одну обробку заготовки становить 2 хв.; час на обслуговування робочого місця і відпочинок 7% від Топ.

Визначити також змінну норму виробітку, якщо час підготовчо-завершальної роботи на зміну становить 25 хв.

Завдання 11. Норма часу на виконання свердлувальної операції становить 8 хв., робота тарифікується за III розрядом, годинна тарифна ставка якого становить 96 коп. Норму часу було переглянуто і зменшено на 15%. Визначте денний відрядний заробіток робітника за восьмигодинну зміну до перегляду норм часу і після перегляду.

Завдання 12. На підприємстві вжито заходів щодо зниження трудомісткості виготовлення одиниці продукції. Визначити рівень збільшення продуктивності праці та можливу економію чисельності працівників за рахунок зниження трудомісткості за таких умов:

Вид продукції	Обсяг програми випуску		Трудомісткість одиниці продукції, нормо-годин	
	базовий, шт	звітний, шт	базовий	звітний
А	2000	2500	6	4
Б	3600	3900	5	3,5

Річний плановий фонд робочого часу одного робітника становить 1760 годин, рівень виконання норм праці – 110%.

Завдання 13. Визначити чисельність слюсарів з ремонту технічного обладнання, якщо його в цеху задіяно 140 одиниць. Середня ремонтна складність одиниці обладнання дорівнює 5. Норма обслуговування на одного слюсара в одиницях ремонтної складності становить 45 одиниць. Цех працює в три зміни.

Завдання 14. В механічному цеху в дві зміни працюють 15 токарних верстатів, коефіцієнт завантаження яких становить 0,85. На наступний місяць цеху заплановано виготовити 5400 виробів. Відповідно до технології трудомісткість токарних робіт одного виробу становить 1,2 нормо-години.

Токарі виконують норми праці на 125%. Обґрунтувати розрахунками можливості цеху щодо виконання планового завдання. В місяці 23 робочих дні, тривалість зміни 8 годин.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сутність нормування праці.
2. Основні принципи нормування праці, їх сутність і обумовленість економічними законами.
3. Основні функції нормування праці.
4. В яких значеннях вживається термін “нормування праці”?
5. Основні завдання нормування праці на сучасному етапі.
6. Розкрийте організаційно-економічне і соціальне значення нормування праці.
7. Об’єкти нормування праці.
8. Зміст “нормування праці” як функції конкретного структурного підрозділу на виробництві.
9. Що є універсальною мірою кількості живої праці і чому?
10. Поясніть, чому існує об’єктивна необхідність застосування норм затрат живої праці.
11. Зв’язок дисципліни “Нормування праці” з іншими дисциплінами.
12. Наведіть приклади розрахунків окремих економічних показників.
13. Дайте визначення категорій “виробничий процес”, “трудовий процес”.
14. Дайте визначення виробничої операції. Наведіть конкретні приклади.
15. Охарактеризуйте операцію в трудовому відношенні.
16. Структура змінного робочого часу.
17. Час роботи і його складові.
18. Час перерв і його складові.
19. Зміст державної статистичної звітності підприємства про використання робочого часу.
20. Структура нормованого і ненормованого робочого часу.
21. Структура часу використання устаткування.
22. Структура загального часу тривалості виробничого процесу.
23. Класифікація методів вивчення затрат робочого часу.
24. Фотографія робочого часу, її сутність, мета проведення.

25. Самофотографія, її сутність, мета проведення.
26. Бригадна фотографія, її сутність, мета проведення.
27. Маршрутна фотографія, її сутність, мета проведення.
28. Фотографія виробничого процесу, її сутність, мета проведення.
29. Фотографія часу використання устаткування, її сутність, мета проведення.
30. Маршрутна фотографія.
31. Групова фотографія, її сутність, мета проведення.
32. Визначення яких показників передбачає аналіз використання робочого часу за даними фотографії?
33. Як визначити показник ефективного використання робочого часу? Розкрийте зміст цього показника.
34. Як визначити величину неприхованих (явних) втрат робочого часу?
35. Як визначити приховані втрати робочого часу? Розкрийте зміст коефіцієнта прихованих втрат робочого часу.
36. Як визначити зростання виробітку (можливе ущільнення робочого часу) внаслідок усунення усіх видів втрат робочого часу?
37. Назвіть етапи проведення фотографії робочого часу. Розкрийте зміст першого етапу вивчення затрат робочого часу.
38. Дайте визначення нормативного балансу робочого часу. Які дані необхідні для його складання?
39. Дайте визначення фактичного балансу робочого часу. На підставі яких даних його складають?
40. Назвіть переваги і недоліки методу безпосередніх вимірів.
41. Як визначити кількість моментно-спостережень?
42. Сутність методу моментного спостереження, сфера його застосування.
43. Розкрийте зміст етапів вивчення робочого часу методом моментних спостережень.
44. Назвіть переваги і недоліки методу моментних спостережень.
45. Хронометраж, його сутність, об'єкт і мета проведення.
46. Етапи проведення хронометражних спостережень, їх зміст.
47. У чому полягає обробка результатів хронометражних спостережень?
48. Що таке хронометражний ряд? Як визначити ступінь сталості хроноряду, від чого він залежить?
49. Фотохронометраж, його сутність і мета проведення, сфера застосування.

50. Для чого потрібна детальна класифікація норм праці?
51. Як класифікуються норми за їх призначенням?
52. Що треба зробити перш ніж встановлювати норму праці?
53. Дайте характеристику норм праці за сферою їх поширення.
54. Як класифікуються норми праці за ступенем деталізації?
55. Охарактеризуйте норми праці за періодом дії.
56. Охарактеризуйте норми праці за видом затрат часу.
57. Що означає “обґрунтування норми праці”? Які основні чинники впливають на величину норми?
58. Охарактеризуйте досвідно-статистичні норми праці.
59. Які норми праці є технічно обґрунтованими? Як визначити питому вагу технічно обґрунтованих норм праці?
60. Дайте визначення комплексної норми праці.
61. Назвіть вимоги, яким мають відповідати норми праці.
62. Охарактеризуйте мікроелементні норми праці та сферу їх застосування.
63. Поясніть сутність аналітично-дослідного та аналітично-розрахункового методів встановлення норм праці.
64. Чим відрізняються аналітичні методи встановлення норм праці від сумарних?
65. Охарактеризуйте норму чисельності та назвіть способи її встановлення.
66. Назвіть способи встановлення досвідно-статистичних норм праці.
67. Розкрийте поняття “точність норм праці”.
68. Які норми праці називають типовими?
69. Назвіть основні причини невиконання норм праці.
70. Що розуміють під динамічністю норм праці?
71. Дайте визначення норм обслуговування. На основі яких даних розраховують ці норми?
72. Назвіть основні причини високого перевиконання норм праці.
73. На підставі яких даних розраховують норму часу на партію виробів?
74. Сутність і призначення нормативних матеріалів з праці.
75. Класифікація нормативних матеріалів.
76. Вимоги до нормативних матеріалів з праці та умови їх застосування.
77. Зміст і призначення нормативів режимів роботи устаткування.
78. Нормативи часу, їх зміст і особливості застосування.

79. Призначення нормативів чисельності й обслуговування.
80. Укрупнені та диференційовані нормативи, сфера їх використання.
81. Етапи розробки нормативів з праці та їх зміст.
82. Сутність графо-аналітичного методу обробки хронометражних вимірів для знаходження нормативної лінії.
83. Сутність методу найменших квадратів.
84. У чому полягає прогресивність нормативних матеріалів?
85. За яких умов доцільно використовувати місцеві нормативи?
86. Які допустимі межі точності, встановлені для нормативів залежно від типу виробництва?
87. Чим відрізняються загальнопромислові нормативи праці від галузевих?
88. Які нормативи називають мікроелементними і чому?
89. Назвіть основні види мікроелементів трудового процесу.
90. У чому полягають особливості визначення тривалості часу на відпочинок?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України “Про колективні договори і угоди”.
2. Кодекс законів про працю України.
3. *Абрамров С. Т., Даниук В. М., Чернов В. І.* Нормування праці. — К.: КНЕУ, 2004.
4. *Багрова О. М.* Нормування праці. — Дніпропетровськ, 2006.
5. *Генкин Б. М.* Нормирование труда. — М.: Экономика, 1985.
6. *Голеусов В. М., Музыка А. В.* Оплата труда в строительстве. — К.: Будивельных, 1986.
7. *Завіновська Г. Т.* Економіка праці. — К., 2000.
8. *Изучение* затрат рабочего времени и разработка нормативных материалов по труду. — М.: НИИТруда, 1965.
9. *Инкина Б. М.* Нормирование труда: Учеб. для вузов. — М.: Экономика, 1985.
10. *Методические* основы нормирования труда рабочих в народном хозяйстве. — М.: НИИТруда, 1987.
11. *Никитин А. В.* Сборник задач по экономике, нормированию и организации труда в промышленности. — М.: Экономика, 1986.
12. *Нормативные* материалы по нормированию труда. — М.: Экономика, 1986.

13. *Нормирование труда* / В. М. Абрамов, В. Н. Данюк, А. М. Гриненко и др. — К.: Праця, 1995.
14. *Определение* нормативной трудоемкости обслуживания и управления производством: Метод. рекомендации. — М.: Экономика, 1990.
15. *Организация* и нормирование труда служащих. — М., 1996.
16. *Павленко А. П.* Совершенствование нормирования труда инженерно-технических работников и служащих. — М.: Экономика, 1976.
17. *Разработка* нормативных материалов для нормирования труда рабочих: Метод. рекомендации. — М.: НИИТруда, 1983.
18. *Рапопорт В. С.* Основы нормирования управленческого труда на промышленных предприятиях. — М.: Экономика, 1968.
19. *Гурко Ф. М., Балушак Р. Г., Михайлов З. В.* Методы разработки и внедрения микроэлементных нормативов трудовых процессов: Метод. рекомендации. — К., 1992.
20. *Гурко Ф. М., Балушак Р. Г., Руденко О. А.* Микроэлементные нормативы и рекомендации по их применению. — К., 1992.
21. *Сандуленко М. Ю.* Нормування та раціоналізація праці за допомогою мікроелементних нормативів. — К., 1993.
22. *Чернов В. І., Оленіч Є. І.* Нормування праці: Навч.-метод. посіб. для самост. вивчення. — К.: КНЕУ, 2000.
23. *Установление* норм, разработка нормативных материалов для нормирования труда вспомогательных рабочих: Метод. межотраслевые рекомендации. — М., 1989.

*Методична література,
рекомендована для регулярного ознайомлення*

1. *Збірники постанов Уряду України.*
2. *Економіка України.*
3. *Людина і праця.*
4. *Праця і зарплата.*

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Нормування праці”	4
Зміст дисципліни “Нормування праці”.....	4
Завдання для самостійної роботи	7
Питання для самоконтролю	11
Список літератури.....	14

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

Зам. № ВКЦ-3913

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*